

SUCCESSORY CAPACITY

CAPACITATEA SUCCESORALĂ

Veronica GÎSCA, dr.

Email: veronicagiscal1911@gmail.com

Academia de Studii Economice din Moldova

MD-2005, Republica Moldova, mun. Chișinău, str. Bănulescu Bodoni 61

Tel.: (+373 22) 22 41 28, www.ase.md

Abstract. *The succession is opened following the death of the natural person or the declaration of his death by the court. The opening of the succession is the legal consequence of the death of the natural person and produces the effect of the legal transmission of his patrimony to the legal or testamentary heirs, implicitly marking the moment when the legal provisions regarding the institution of inheritance start to act. Before the opening of the inheritance, it is not possible to speak of heirs or succession patrimony, the living person being the holder of his patrimony, and the heirs are to be determined only at the date of opening the inheritance.*

Key words: *inheritance, exercise capacity, inheritor, opening the legacy, missing person, conceived child.*

JEL CLASIFICATION – K11, K15.

Moștenirea este considerată una dintre cele mai importante instituții ale dreptului civil, ea fiind indisolubil legată de formele de proprietate. Adoptarea Constituției, a Codului familiei și implimentarea reformei economice au stat la baza creării noii legislații moldovenești. Odată adoptat, Codul civil al Republicii Moldova s-a constituit ca o simbioză între teorie și practică, ținându-se cont de doctrinele contemporane în materie de drept civil, tendințele jurisprudenței europene, de specificul national și tradiția reglementării raporturilor de drept în Republica Moldova, ceea ce va da posibilitate participanților la circuitul civil să-și realizeze interesele în cadrul unei economii de piață modern [7, pg. 67].

Sucesiunea se deschide în urma decesului persoanei fizice sau declarării morții ei de către instanța de judecată. Deschiderea succesiunii este consecința juridică a încetării din viață a persoanei fizice și produce efectul transmiterii de drept a patrimoniului său către moștenitorii legali sau testamentari, marcând implicit momentul în care încep să acționeze prevederile legale referitoare la instituția moștenirii. Înainte de deschiderea moștenirii nu se poate vorbi de moștenitori sau patrimoniu succesoral, persoana în viață fiind titularul patrimoniului său, iar moștenitorii urmează a fi determinați numai la data deschiderii moștenirii.

Pentru ca o persoană să poată moșteni trebuie să întrunească condiția pozitivă, aceea de a avea capacitate succesorală, și o condiție negativă, aceea de a nu fi nedemnă de a moșteni.

Vocația (chemarea) la moștenire, este a treia condiție, ce s-a adăugat în literatură juridică. Prima și a treia condiție (capacitatea și vocația succesorală), sunt valabile atât pentru moștenirea legală cât și pentru cea testamentară. Cât despre nedemnitare, se poate afirma că poate fi atribuită doar moștenirii legale.

Art. 2167, alin. (3 C.civ. prevede că „pot fi moștenitori doar persoanele fizice care sunt în viață la momentul deschiderii moștenirii”. Prin urmare, orice persoană care este în viață la momentul deschiderii moștenirii are capacitate succesorală, putând culege moștenirea. Capacitatea succesorală se prezintă ca o parte a capacității de folosință a persoanei, respectiv aptitudinea persoanei de a moșteni este înglobată în aptitudinea generală și abstractă a unei persoane de a fi titulară de drepturi și obligații civile.

Capacitate succesorală – formă a capacității juridice civile constând în aptitudinea unei persoane de a fi subiect al drepturilor și obligațiilor pe care le implică calitatea de moștenitor. Capacitatea succesorală începe de la nașterea persoanei fizice sau de la data concepției (când este vorba de drepturile sale), cu condiția să se nască vie, și încetează odată cu decesul persoanei respective sau la data stabilită prin hotărârea judecătorească de declarare a morții. Capacitatea succesorală se poate pierde, în timpul vieții, ca urmare a ivirii cazurilor de nedemnitate succesorală [6, p.47].

Capacitatea succesorală, în opinia lui D. Macovei, reprezintă aptitudinea unei persoane de a fi subiect de drepturi și obligații pe care le implică calitatea de moștenitor [9, pg.142].

După părerea autorilor români F. Deak și S.Cârpenaru, capacitatea succesorală nu trebuie confundată cu capacitatea de folosință și nici cu capacitatea de exercițiu. Ea are sens specific și se referă la existența în viață- la momentul deschiderii succesiunii a persoanei chemate la moștenirea celui care a decedat [7, pg.137].

O condiție importantă pentru a putea succede, este existența persoanei la momentul când succesiunea este deschisă. Deci, posedă capacitatea de a moșteni, de a culege succesiunea, oricare persoană care există în clipa când se deschide succesiunea. Dovada vizează nu doar existența persoanei, ci mai cu seamă *corelația ei cu momentul morții* celui care a lăsat moștenirea.

Moștenirea poate fi culeasă în nume propriu, prin retransmitere sau prin reprezentare succesorală.

În cazul moștenirii *în nume propriu*, pentru a putea culege moștenirea, succesibilul trebuie să dovedească că era în viață la data deschiderii moștenirii, dovadă ce trebuie făcută în procedura succesorală notarială sau în cea desfășurată în fața instanței de judecată. Succesibilul poate avea calitatea de moștenitor legal sau moștenitor testamentar.

Dovada incumbă, în cazul moștenirii în nume propriu, celui care pretinde moștenirea, și va fi făcută în mod direct, dacă acesta este în viață, sau va fi făcută prin intermediul succesorilor lui în drepturi, dacă acesta a decedat ulterior deschiderii moștenirii inițiale, însă era în viață la momentul morții lui *de cuius*.

Conform celor menționate mai sus, putem face unele concretizări referitor la persoanele cu capacitate succesorală, din motivul existenței în momentul când moștenirea se deschide, și referitor la persoanele ce nu au capacitate succesorală, din cauza că nu mai există în acel moment. Deci putem face comparație între moștenirea prin reprezentare și prin retransmitere, în raport de problema capacității succesorală în cazul moștenirii în nume propriu.

Moștenirea prin *reprezentare* se atribuie doar moștenirii legale. În cazul moștenirii prin reprezentare, reprezentantul trebuie să dovedească existența sa la data deschiderii succesiunii precum și faptul că cel reprezentat era decedat în acel moment [5, pg133].

În cazul *retransmiterii* moștenirii, atât moștenitorul legal cât și cel testamentar din momentul când a supraviețuit defunctului, se consideră că el culege moștenirea acestuia (chiar dacă nu a acceptat-o dar nici nu a refuzat-o) și alipită la propria moștenire, o lasă moștenitorilor săi, fie testamentari sau legali. Nu contează cât a supraviețuit moștenitorul după decesul celui care a lăsat moștenirea, retransmiterea are loc chiar și în cazul când moștenitorul a decedat fără să fi expirat termenul de prescriptive a dreptului de opțiune succesorală care constituie 3 luni. Important este ca moștenitorul să nu fi renunțat la moștenire, sau să nu o fi acceptat, iar cei ce moștenesc să îndeplinească dreptul de opțiune ceva mai devreme decât intervenirea prescripției. Conform legislației din România, dacă însă termenul de opțiune este expirat, beneficiarul retransmiterii trebuie să dovedească că moștenitorul a acceptat moștenirea în termen sau că a murit înainte de expirarea

termenului și acceptarea a fost făcută de el, în caz contrar stingându-se prin prescriptive titlul său de moștenitor [8, pg.238].

În ipoteza *retransmiterii dreptului de opțiune succesorală* este necesar ca moștenitorul lui *de cuius* să fi fost în viață la data deschiderii moștenirii, dar apoi să fi survenit decesului acestuia în interiorul termenului de opțiune succesorală de un an, termen în care acesta să nu-și fi manifestat opțiunea cu privire la moștenirea lui *de cuius*. Dacă moștenitorul, anterior decesului, și-a manifestat opțiunea în sensul renunțării la moștenire, retransmiterea nu va opera.

Dreptul de opțiune al celui din urmă defunct se retransmite către propriii moștenitori iar acestora le incumbă o dublă dovadă, respectiv vor trebui să facă dovada că, la data morții primului defunct, antecesorul lor era în viață, precum și dovada că aceștia sunt în viață la data deschiderii celei de-a doua moșteniri.

Conform art.2399 Cod civil al RM, dreptul de moștenire și dreptul de a renunța la moștenire se transmite moștenitorilor (transmisie succesorală). În cazul în care moștenitorul moare pînă la expirarea termenului de renunțare fără a exercita dreptul în cauză, acest termen nu expiră înainte de expirarea termenului de renunțare la moștenirea lăsată de moștenitor.

În cazul în care sînt mai mulți moștenitori ai moștenitorului, fiecare poate să renunțe la partea din moștenire care corespunde cotei sale succesoriale.

Dovada capacității succesoriale a celor care vin la moștenire prin retransmitere vizează doar succesiunea la care aceștia vin în mod direct, ei nefiind ținuti să facă dovada că aveau capacitate succesorală față de primul defunct. Este posibil, astfel, ca cei care vin la moștenire prin retransmitere să nu aibă capacitate succesorală față de primul defunct (spre exemplu, nefiind concepuți la data deschiderii acelei moșteniri), însă întotdeauna capacitatea succesorală trebuie să existe între primul defunct și cel de-al doilea, după cum moștenitorii acestuia din urmă, care vin la moștenire prin retransmitere, trebuie să aibă capacitate succesorală față de cel pe care îl moștenesc în mod direct. Astfel, de exemplu, dacă presupunem că *de cuius* a decedat la data de 1.04.2015 și a lăsat doi fii, iar unul dintre aceștia a decedat la data de 3.05.2015, lăsând în urma sa o fiică (nepoată de fiu a defunctului), aceasta din urmă va moșteni prin retransmitere o parte a patrimoniului succesoral lăsat de *de cuius*, întrucât tatălui ei (fiul defunctului) i-a revenit o parte din moștenirea lui *de cuius* pe care a transmis-o la rândul său propriilor moștenitori, adică fiicei sale. Aceasta, pentru a putea moșteni prin retransmitere, va trebui să dovedească că tatăl ei era în viață la momentul deschiderii moștenirii lui *de cuius* și, de asemenea, că îndeplinește condițiile pentru a-și moșteni tatăl (nu și pe *de cuius*) [6, p.47].

Pe lângă acestea, este necesar să facă dovada că termenul de opțiune succesorală nu a fost depășit, precum și faptul că autorul lor nu și-a exprimat opțiunea succesorală, care în acest fel se retransmite către ei.

Moștenirea prin retransmitere se întâlnește atât în cazul moștenirii legale, cât și în cazul moștenirii testamentare.

Prin reprezentarea succesorală, un moștenitor legal de un grad mai îndepărtat, numit reprezentat, urcă, în virtutea legii, în drepturile ascendentului său, numit reprezentat, pentru a culege partea din moștenire ce i s-ar fi cuvenit acestuia dacă nu ar fi fost nedemn față de defunct sau decedat la data deschiderii moștenirii.

În ipoteza reprezentării succesoriale, reprezentantul va trebui să facă dovada existenței sale la momentul deschiderii succesiunii, dar și faptul că cel reprezentat era decedat (de exemplu, *de cuius* decedat la data de 1.10.2015 lasă o nepoată de fiu predecedat la data de 1.02.2014) sau nedemn față de defunct, în acel moment (de exemplu, la moștenirea lui *de cuius* este chemat nepotul său de fiu,

fiul defunctului fiind condamnat penal pentru săvârșirea unei infracțiuni cu intenția de a-l ucide pe *de cuius*). Reprezentarea succesorală este specifică exclusiv moștenirii legale.

Moștenirea prin reprezentare se deosebește de moștenirea prin retransmitere și prin aceea că, în prima ipoteză, avem o singură moștenire culeasă de mai mulți moștenitori în nume propriu sau prin reprezentare, iar aceștia își exercită drepturile succesoriale o singură dată. În schimb, în cea de-a doua ipoteză, există două sau chiar mai multe moșteniri succesive; astfel, prima moștenire este culeasă de cel de-al doilea *de cuius*, în viață la data deschiderii primei moșteniri, pe care o transmite la moarte propriilor moștenitori, caz în care trebuie analizate separat toate moștenirile succesive, pentru a vedea componența lor în mod individual, acceptarea în termen, cotele-părți ce se cuvin moștenitorilor, cota moștenită din prima moștenire intrând în patrimoniul celui de-al doilea *de cuius*, iar apoi, prin retransmitere, în cadrul celei de-a doua moșteniri, în patrimoniul propriilor moștenitori [4, pg.80].

Moștenirea prin retransmitere nu se confundă nici cu moștenirile succesive sau consecutive, pentru că, în primul caz ne aflăm în prezența unor moșteniri succesive care nu au fost încă culese și care se dezbate toate împreună, iar în cel de-al doilea caz există moșteniri succesive care au fost dezbătute individual, pentru fiecare dintre acestea eliberându-se câte un certificat de moștenitor. Trebuie să menționăm că retransmiterea poate fi și succesivă, de exemplu atunci când *de cuius*, decedat la data de 1.10.2014, lasă în urma sa un fiu a cărui moștenire se deschide la data de 13.12.2014 și care nu și-a exercitat dreptul de opțiune succesorală, iar acesta din urma lasă la rândul său o fiică care decedează în interiorului termenului de opțiune succesorală, caz în care moștenitorul fiicei va putea, prin retransmitere succesivă, să accepte moștenirea lui *de cuius*.

În practică, ordinea în care se stabilește că o anumită persoană vine la moștenire se va face prin raportare la faptul dacă aceasta poate moșteni în mod direct, îndeplinind condițiile prevăzute de lege, dacă nu este posibil, se va analiza dacă poate moșteni prin reprezentare iar în final dacă moștenește prin retransmitere.

Persoanele care au capacitate succesorală

Persoanele care au capacitate succesorală sunt: persoanele fizice în viață, persoanele fizice dispărute, persoanele concepute dar nenăscute, precum și persoanele juridice în ființă la data deschiderii succesiunii.

Persoanele fizice în viață la data deschiderii succesiunii

Persoana fizică în viață la data deschiderii succesiunii are capacitate succesorală, potrivit art. 2167 C.civ. Egalitatea între cetățeni, consacrată la nivel constituțional, transpusă în materia succesiunilor, înseamnă că persoanele fizice în viață la data deschiderii succesiunii au capacitate succesorală, fără deosebire de rasă, naționalitate, origine etnică, limbă, religie, sex, opinie, apartenență politică, avere sau origine socială.

Capacitatea succesorală există dacă la momentul deschiderii succesiunii persoana era în viață, chiar dacă ulterior acestui moment survine decesul acesteia, neavând importanță cât de lungă sau cât de scurtă este durata vieții moștenitorului, după deschiderea moștenirii. Am menționat anterior că în acest caz operează retransmiterea moștenirii, iar drepturile sale succesoriale vor reveni moștenitorilor săi, inclusiv dreptul de opțiune succesorală neexercitat.

Dovada că o persoană este în viață la data deschiderii succesiunii se face cu actele de stare civilă, iar în ipoteza moștenitorului care a decedat imediat după deschiderea succesiunii, dovada se face cu certificatul de deces sau cu hotărârea declarativă de moarte din care va rezulta că acesta era

în viață la data deschiderii moștenirii lui *de cuius* și că decesul său a survenit la o dată ulterioară acestui moment.

Rezumăm că, persoanele fizice în viață, în ziua când are loc deschiderea succesiunii are capacitate succesorală indiferent de origine etnică, de opinie, de rasă, de sex, de apartenență politică, de naționalitate, de origine socială sau de avere. Drept dovadă a acestui fapt servesc actele de stare civilă. Dar uneori se creează situația când moștenitorul care viețuia la data deschiderii moștenirii, a decedat, și în astfel de cazuri drept dovadă servește sau hotărîrea judecătorească finală ce declară moartea sau certificatul de deces. Cu ajutorul acestor acte se poate dovedi moartea moștenitorului după deschiderea succesiunii.

Dacă survine cazul când moștenitorul moare îndată după deschiderea succesiunii, drepturile succesoriale care-i aparțineau, aici fiind inclus și dreptul de opțiune succesorală, se vor alătura întregului său patrimoniu succesoral lăsat de el moștenitorilor săi.

Persoanele fizice dispărute

Cel dispărut este socotit în viață dacă nu a intervenit o hotărîre declarative de moarte rămasă definitivă", ceea ce înseamnă că persoanele dispărute, atât cele declarate dispărute prin hotărîre judecătorească, cât și cele nedeclarate, dar considerate de lege ca fiind dispărute. Potrivit art. 155 C.civ., „Persoana fizică poate fi declarată dispărută fără veste dacă lipsește de la domiciliu și a trecut cel puțin un an din ziua primirii ultimelor știri despre locul aflării ei. Dispariția se declară de instanța de judecată la cererea persoanei interesate.”. Textul legal instituie prezumția că persoana dispărută este în viață, fiindu-i astfel recunoscută capacitatea succesorală. Capacitatea succesorală există atât în privința persoanelor declarate dispărute prin hotărîre judecătorească, cât și în privința celor nedeclarate dispărute, dar considerate ca atare de lege, respectiv persoanele în legătură cu care nu mai există informații că ar fi în viață, dar care nu au fost declarate moarte.

Capacitatea succesorală a persoanelor dispărute are caracter provizoriu urmând a fi clarificată, prin reapariția persoanei dispărute, prin constatarea fizică a decesului ori prin declararea morții pe cale judecătorească.

Dacă dispărutul re apare, capacitatea sa succesorală este consolidată, ea existând în toată perioada scursă de la dispariție. Dacă decesul se constată fizic, data la care încetează capacitatea succesorală a dispărutului este cea stabilită în certificatul de deces, în funcție de aceasta, apreciindu-se existența sau inexistența capacității succesoriale raportat la data deschiderii moștenirii. Prin hotărîrea definitivă a instanței de judecată se poate stabili că decesul dispărutului a survenit la o dată ulterioară deschiderii moștenirii la care acesta are vocație succesorală. În situația în care dispărutul re apare sau se dovedește că moartea sa a survenit după deschiderea moștenirii, capacitatea acestuia succesorală se consolidează, având dreptul de a culege moștenirea în cauză în ipoteza în care îndeplinește și celelalte condiții pentru a putea moșteni, fie în nume propriu, fie prin retransmitere. Dacăse va dovedi însă că decesul dispărutului a survenit anterior deschiderii moștenirii celui care lasă succesiunea, cel dispărut va fi considerat că nu a avut capacitate succesorală.

În ipoteza în care se stabilește ulterior că moartea dispărutului a survenit anterior deschiderii moștenirii, iar acesta a cules moștenirea, se va proceda la restituirea către moștenitorii înlăturați sau către cei ale căror cote au fost diminuate prin prezența sa între moștenitorii efectivi a tot ceea ce s-a primit din moștenire. În acest caz se poate anula certificatul de moștenitor, prin acordul moștenitorilor și declarațiile date în acest sens, urmând ca ulterior să fie eliberat de notar un nou certificat, în concordanță cu situația reală. Nu mai puțin adevărat este că moștenitorii celui dispărut dar decedat înainte de deschiderea moștenirii se vor putea prevala de instituția reprezentării succesoriale pentru a

dobândi cota succesorală a antecesorului lor predecedat, iar în această situație ei nu vor moșteni prin retransmitere [6, p.49].

Dacă nu sunt prezenți toți moștenitorii ori dacă printre ei se află minori sau persoane puse sub interdicție ori persoane dispărute, atunci se vor pune sigilii pe bunurile moștenirii în cel mai scurt termen, iar partajul voluntar se va realiza cu respectarea regulilor referitoare la protecția persoanelor lipsite de capacitatea de exercițiu sau cu capacitate de exercițiu restrânsă ori privitoare la persoanele dispărute.

Clarificarea situației juridice a persoanei dispărute interesează și pe moștenitorii aparenti, precum și pe terții care fac plăți acestora. Astfel, moștenitorul aparent care află că persoana care a fost declarată decedată prin hotărâre judecătorească este în viață păstrează posesia bunurilor și dobândește fructele acestora, cât timp cel reapărut nu solicită restituirea lor iar plata făcută moștenitorilor legali sau legatarilor unei persoane, care reappare ulterior hotărârii declarative de moarte, este valabilă și liberatorie, dacă a fost făcută înainte de radierea din registrul de stare civilă a mențiunii privitoare la deces, cu excepția cazului în care cel care a făcut plata a cunoscut faptul că persoana declarată moartă este în viață.

Persoanele concepute, dar nenăscute la data deschiderii succesiunii

Începutul capacității de folosință a persoanei fizice [8, p.32-33], și implicit al capacității succesoriale, este reprezentat de momentul nașterii acesteia. Regula cuprinsă în art. 24, alin. (2) C.civ., în ceea ce privește începutul capacității de folosință, comportă o derogare. În acest sens, art. 24, alin. (3) C.civ. stabilește că „Dreptul la moștenire a persoanei fizice apare la concepțiune dacă se naște vie. Intervalul de timp cuprins între a trei suta și a o suta optzecea zi dinaintea nașterii copilului este timpul legal al concepțiunii. El se calculează zi cu zi. Prin mijloace de probă științifice se poate face dovada concepțiunii copilului într-o anumită perioadă din intervalul de timp sau chiar în afara acestui interval.

Art. 24, alin. (3) C.civ., amintit anterior, se referă în acest caz la capacitatea succesorală anticipată, care reprezintă o aplicație a principiului din dreptul roman - *infans conceptus pro nato habetur, quotiens de commodis eius agitur* (copilul conceput trebuie să fie socotit ca născut ori de câte ori aceasta este în interesul său). Capacitatea anticipată de folosință există, sub condiția nașterii copilului conceput viu, însemnând că legea consacră în mod expres capacitatea succesorală de la concepțiune, cu condiția să se nască viu, nu însă și viabil, precum în dreptul francez.

În legislația noastră civilă, copilul care se naște viu nu are nevoie, pentru a dobândi capacitatea de folosință, să fie și viabil. Așa cum s-a arătat în doctrină [6, p.48] soluția adoptată de dreptul românesc înlătură riscurile controverselor medicale a viabilității și simplifică dobândirea personalității, arătându-se că va fi considerată persoană copilul născut prematur, dar și cel cu malformații grave, despre care știința medicală ar susține că nu poate trai (nu este viabil). Viabilitatea este o capacitate naturală de a trăi, este o prezumție relativă, care poate fi înlăturată de toți cei interesați să dovedească contrariul, așa cum se întâmplă în cazul copiilor născuți prematur sau cu malformații. Autorul menționat arată că neviabilitatea este legată de malformațiile congenitale sau de anomalii care fac moartea inevitabilă și iminentă, copilul fiind considerat neviabil în situația în care, deși s-a născut viu, este lipsit de un organ vital, așa încât este sigur destinat morții.

În privința copilului conceput, pentru a se putea pretinde o moștenire în numele acestuia înseamnă că trebuie făcută dovada faptului material al concepției copilului anterior deschiderii moștenirii și a faptului că acesta s-a născut viu.

În concluzie, un copil născut la cel puțin 180 de zile și cel mult 300 de zile de la moartea soțului mamei îl va putea moșteni pe tatăl său. În ipoteza în care nașterea a avut loc mai înainte de 180 de zile sau după 300 de zile de la moartea soțului mamei, copilul îl va putea moșteni pe defunct numai

dacă se face dovada, prin mijloace științifice de probă, că durata concepțiunii în acel caz a fost mai mică sau, după caz, mai mare decât cea stabilită legal. Condiția încadrării concepției copilului în intervalul cuprins între a trei sute și a o sută optzeci de zile dinaintea nașterii copilului poate fi constatată și de notarul public, spre deosebire de situația excepțională (concepția se situează în afara acestui interval) când se impune dovedirea prin mijloace științifice în fața instanței de judecată. În ipoteza în care această dovadă nu poate fi făcută, copilul nu va putea moșteni nici cu titlu de moștenitor legal, dar nici cu titlu de moștenitor testamentar, nefiind îndeplinită condiția de a avea capacitate succesorală, condiție impusă în privința ambelor feluri de moștenire. De asemenea, dacă copilul se naște mort, drepturile recunoscute acestuia de la concepție se desființează cu caracter retroactiv.

Un alt aspect ce privește capacitatea succesorală anticipată a persoanei concepute dar nenăscute, este generat de „drepturile copilului”, ori transmisiunea succesorală are caracter universal, adică se referă atât la drepturile, cât și la obligațiile ce pot fi evaluate în bani și care au aparținut defunctului. Codul civil a consacrat principiul *intra vires hereditatis*, ceea ce face ca persoana concepută dar nenăscută să răspundă pentru pasivul succesoral, numai în limita activului succesoral moștenit. Moștenitorii legali și cei testamentari răspund pentru datoriile și sarcinile moștenirii numai cu bunurile din patrimoniul succesoral, proporțional cu cota fiecăruia.

Excepția legală, clasică este prevăzută de alin. (4) art.2167 CC, este ficțiunea juridică a capacității succesorale anticipate: copilul născut după deschiderea moștenirii se consideră că are capacitate succesorală la momentul deschiderii moștenirii cu două condiții:

- a) copilul s-a născut viu;
- b) copilul a fost conceput înainte de momentul deschiderii moștenirii.

O problema juridică nouă, care nu are o reglementare expresă, este generată de noile tehnologii de asistare medicală a reproducerii umane. Potrivit Legii nr. 138/2012 privind sănătatea reproducerii, acestea constituie un act medical ce cuprinde ansamblul tratamentelor și procedurilor de (i) inseminare artificială sau (ii) de fertilizare in vitro, de manipulare medicală în laborator a materialului genetic feminin și masculin în scopul fecundării artificiale a ovulelor și implantării acestora.

În acest context, se pune problema, până ce ipotetică, a recunoașterii dreptului de moștenire a copilului născut din inseminare artificială sau fertilizare in vitro de către femeia care era fie soția lui *de cuius* sau partenera, iar după deschiderea moștenirii, ia decizia de a recurge la această tehnologie folosind sperma lăsată de către *de cuius* când era în viață. Din art. 9 al Legea sus-nominalizată rezultă principiului consimțământului lui *de cuius*, ceea ce ar face ilegală folosirea tehnologiei după decesul lui *de cuius*.

Articolul 9. Folosirea tehnologiilor de asistare medicală a reproducerii umane (4) Folosirea tehnologiilor de asistare medicală a reproducerii umane este posibilă numai în baza consimțământului informat scris al pacienților, care va include informații veridice și complete despre:

- a) esența tehnologiilor de asistare medicală a reproducerii umane care urmează a fi folosite;
- b) aspectele medicale și cele legale ale procedurilor ce urmează a fi efectuate;
- c) riscurile asociate, efectele secundare și complicațiile posibile;
- d) rezultatele așteptate în urma tratamentului efectuat și factorii de care depinde rezultatul.

(5) Femeia și bărbatul aflați în căsătorie înregistrată în modul stabilit de lege au dreptul la folosirea tehnologiilor de asistare medicală a reproducerii umane cu condiția acordului reciproc al soților. (6) Femeia și bărbatul care nu se află în căsătorie înregistrată în modul stabilit de lege au dreptul la folosirea tehnologiilor de asistare medicală a reproducerii umane cu condiția acordului reciproc al partenerilor. (7) Femeile solitare au dreptul la folosirea tehnologiilor de asistare medicală a reproducerii umane cu utilizarea spermei donatorului în baza cererii semnate de ele.

Articolul 9. Folosirea tehnologiilor de asistare medicală a reproducerii umane

(11) Persoanele (persoana) care și-au dat consimțământul informat scris pentru folosirea tehnologiilor de asistare medicală a reproducerii umane, în cazul nașterii la ei prin această metodă a unui copil, se înscriu ca părinți ai acestui copil în modul stabilit de Codul familiei și nu sînt în drept să conteste maternitatea și paternitatea, făcînd referință la aceste circumstanțe.

(12) Copiii născuți în urma inseminării artificiale sau fertilizării in vitro au aceleași drepturi ca și copiii născuți prin reproducere naturală.

La fel, potrivit art. 49 alin. (3) lit a) din Codul familiei, nu au dreptul să conteste paternitatea soțul care și-a dat acordul scris la fecundarea artificială sau implantarea embrionului soției.

Articolul 10. Inseminarea artificială cu sperma soțului sau a donatorului

(1) Procedura inseminării artificiale se poate realiza prin:

- a) inseminare cu sperma soțului/partenerului;
- b) inseminare cu sperma unui donator [11, p.2].

Persoanele juridice în ființă la data deschiderii succesiunii

Persoanele juridice există dacă au fost legal înființate. Persoanele juridice au capacitatea de a dobîndi prin testament bunuri dintr-o moștenire, dacă la data deschiderii moștenirii au personalitate juridică.

Persoanele juridice care sunt supuse înregistrării au capacitatea de a avea drepturi și obligații de la data înregistrării lor. Cu toate acestea, persoanele juridice arătate pot, chiar de la data actului de înființare, să dobîndească drepturi și să își asume obligații, însă numai în măsura necesară pentru ca persoana juridică să ia ființă în mod valabil, adică legal

Practic noul Cod civil românesc, recunoaște persoanei juridice capacitatea succesorală, înainte de dobîndirea personalității juridice chiar și în ipoteza în care bunurile ce fac obiectul liberalității nu sunt necesare pentru ca aceasta să ia ființă în mod legal, spre deosebire de dispozițiile anterioare, când persoana juridică avea capacitate anticipată de folosință de la data actului de înființare, în măsura în care bunurile succesoriale erau necesare pentru ca aceasta să ia ființă în mod valabil.

Principiul specialității capacitații de folosință a persoanei juridice, arată că persoanele juridice fără scop lucrativ pot avea doar acele drepturi și obligații civile care sunt necesare pentru realizarea scopului stabilit de lege, actul de constituire sau statu". Din analiza acestui text legal rezultă că acest principiu nu este incident în cazul persoanelor juridice cu scop lucrativ, ce pot primi prin moștenire testamentară bunuri de orice fel, nu neapărat din categoria celor necesare pentru realizarea scopului stabilit de lege, act constitutiv sau statut.

Persoanele juridice nu intră în categoria moștenitorilor legali, numai soțul supraviețuitor și rudele defunctului avînd vocație la moștenirea legală.

Ca și în ipoteza capacitații succesoriale a persoanei fizice, pentru ca persoana juridică să aibă capacitate succesorală, ea trebuie să fie în ființă în momentul deschiderii moștenirii, neavînd importanță care este durata de existență a acesteia ulterior acestui moment. în ipoteza încetării existenței persoanei juridice, drepturile succesoriale vor reveni succesorilor în drepturi ai acesteia (reorganizarea persoanei juridice poate fi realizată prin fuziune, divizare sau transformare), iar în caz de dizolvare, masa succesorală va fi supusă lichidării.

Concluzionăm că, persoanele juridice au capacitatea de a dobîndi – în virtutea testamentului lăsat de defunct – bunurile moștenirii la *data dobîndirii personalității juridice* în condițiile legii, adică de la data înregistrării, dacă sunt supuse înregistrării, iar celelalte persoane juridice de la data actului de dispoziție care le înființează sau de la data recunoașterii ori a autorizării înființării lor sau de la data

îndeplinirii oricărei alte cerințe prevăzute de lege [2, pg.423], motiv pentru care persoanele juridice pot moșteni doar în baza testamentului, deoarece acestea nu intră în categoria moștenitorilor legali.

Capacitatea succesorală a persoanei juridice este țărmurită de scopul pentru care ea a fost înființată, astfel încât legatul- care nu corespunde scopului – va fi nul sau caduc, după cum incapacitatea a existat în momentul întocmirii testamentului sau a survenit ulterior (prin schimbarea scopului de către organele competente), dar înainte de deschiderea moștenirii [7, pg.333].

Concluzionăm că, capacitatea de a moșteni reprezintă aptitudinea unei persoane de a fi subiect al drepturilor și al obligațiilor pe care le presupune calitatea de succesori legal sau testamentar, fiind distinctă atât de capacitatea de folosință, cât și de capacitatea de exercițiu. Are capacitate succesorală orice persoană care se află în viață în momentul deschiderii moștenirii și nu are capacitate succesorală persoana care nu mai există sau care nu există încă la acea dată. Regulile generale în materie de probațiune stabilesc sarcina probei capacității succesoriale aceluia care pretinde drepturi asupra moștenirii (moștenitorul în cauză sau succesorii săi în drepturi, după caz). Dovada se face cu actele de stare civilă.

BIBLIOGRAFIE

1. Codul Civil al Republicii Moldova nr.1007-XV din 06.06.2002, în vigoare din 12.06.2002. Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 82-86/661 din 22.06.2002;
2. BACACI A.I., COMĂNIȚĂ Gh. *Drept civil. Succesiuni*, București: C.H.Beck, 2006
3. CHIBAC Gh., BRUMA S., ROBU O., CHIBAC N., *Drept civil. Contracte și succesiuni*. Ediția a 2-a. Chișinău 2014.
4. CIUHĂ V., *Procedura partajului succesoral*, Iași: Polirom, 1997,
5. DEAK FR., *Tratat de drept succesoral*. București: Universul Juridic, 2002.
6. NICOLAE, I., *Devoluțiunea legală și testamentară a moștenirii*. București: Hamangiu, 2016.
7. MERIȘESCU A., DIACONU N., *Drept succesoral*, București: Lumina Lex, 2002
8. R. Matefi, *Sinteze și aplicații de drept civil. Partea generală*, Ed. Hamangiu, București, 2015, p. 32-33.
9. NIKITIUK P., *Dreptul la moștenire*. Chișinău: Cartea Moldovenească 1982.
10. Potrivit Legii nr. 138/2012 privind sănătatea reproducerii,
11. <https://animus.md/cuprins/cartea-a-patra/>